

укладання таких шлюбів. Ставлення здебільшого характеризуються: а) позитивним баченням; б) раціональним прагматизмом; в) романтизмом; г) ідеалістичним уявленням про чоловічу стать. Міжнаціональні шлюби в такому випадку можна трактувати як альтернативу моноетнічному шлюбу. Водночас, характер шлюбних намірів до міжнаціонального шлюбу відображає інші тенденції: спостерігається побоювання щодо а) тривалості; б) безпечності; в) надійності шлюбу, які можуть виникати на ґрунті соціокультурних особливостей та відмінностей шлюбного партнера. Також ці результати можуть вказувати на існування підсвідомої установки у дівчат щодо необхідності збереження певних культурних особливостей українського менталітету, несумісних з цінностями інших народів, прагненням підтримувати «чистоту» нації. Дані припущення стануть в подальшому предметом дослідження та аналізу.

Список використаних джерел

1. Ардашкин, Игорь Борисович Социальные проблемы нормализации межэтнических отношений: учебное пособие / И. Б. Ардашкин; Томский политехнический университет. — Томск: Изд-во ТПУ, 2002. — 119 с.
2. Алешина, Юлия Евгеньевна Индивидуальное и семейное психологическое консультирование / Ю.Е.Алешина. — Изд. 2-е. — М.: Независимая фирма «Класс», 1999. — 208 с. — (Библиотека психологии и психотерапии).
3. Голод, Сергей Исаевич Семья и брак: историко-социологический анализ / С.И.Голод. — СПб.: Петрополис, 1998. — 272 с.
4. Діти, жінки та сім'я в Україні [Текст]: статистичний збірник/ Державна служба статистики України/ І.В.Калачева (відп.за вип..). — К., 2012. — 349 с.
5. Корнеева С.В. Межнациональные браки с иностранным партнером в современных условиях российского общества: социологический анализ [Текст] / Корнеева Светлана Владимировна: автореф. дис...канд. социол. наук: 22.00.04 — М., 2006. — 28 с.

Отримано 12.11.2013 р.

УДК 159.922

Луценко О.Л. °

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри прикладної психології

Лисак К.О.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, аспірант кафедри прикладної психології

СПОЛУЧЕНІСТЬ ЗДІБНОСТІ ДО ПЕРЕНОСУ ЗНАНЬ З КОГНІТИВНО-ОСОБИСТІСНИМИ ЯКОСТЯМИ СТУДЕНТІВ

У статті розглядається проблема вивчення здібностей до переносу знань як необхідної складової професійного становлення молодих спеціалістів. Ставляться питання взаємозв'язку здібностей до переносу знань та таких когнітивно-особистісних якостей як антиципаційна спроможність, когнітивний стиль полезалежність/полenezалежність, загальні інтелектуальні здібності та креативність у поведінці. Обговорюються виявлені зв'язки когнітивного стилю полезалежність/полenezалежність зі всіма видами переносу знань; рівня інтелекту із загальними здібностями до переносу; здібності до

міждисциплінарного переносу із загальною антиципаційною спроможністю та допитливістю.

Ключові слова: здібності до переносу знань, антиципаційна спроможність, креативність у поведінці, полезалежність/ полenezалежність, загальний інтелект.

В статье рассматривается проблема изучения способностей к переносу знаний как необходимой составляющей профессионального становления молодых специалистов. Ставятся вопросы о взаимосвязи способностей к переносу знаний и таких когнитивно - личностных качеств как антиципационная состоятельность, когнитивный стиль полезависимость / полenezависимость, общие интеллектуальные способности и креативность в поведении. Обсуждаются выявленные связи когнитивного стиля полезависимость / полenezависимость со всеми видами переноса знаний; уровня интеллекта с общими способностями к переносу; способности к междисциплинарному переносу с общей антиципационной состоятельностью и любознательностью.

Ключевые слова: способности к переносу знаний, антиципационная состоятельность, креативность в поведении, полезависимость / полenezависимость, общий интеллект.

The problem of abilities to the knowledge transfer is studied. The article is said that abilities to the transfer of knowledge is a necessary part of the professional development of young professionals. Connections between abilities to knowledge transfer and personal and cognitive features such as anticipation consistency, cognitive style field dependence / field independence, general intellect and creativity in behavior are researched. Detected connections of cognitive style field dependence / field independence with all kinds of knowledge transfer, of general level of intelligence with the general ability to transfer, of the interdisciplinary transfer with the anticipation solvency and curiosity are considered.

Keywords: ability to knowledge transfer, anticipation consistency, creativity in behavior, field dependence / field independence, general intellect.

Актуальність. На даний момент Україна знаходиться у першому десятку країн за кількістю студентів. Популярність вищої освіти для наших співвітчизників зростає досить давно: справжній бум у сфері вищої освіти розпочався наприкінці 1990-х років, коли швидкими темпами стали рости кількість вузів і чисельність прийнятих ними студентів. Тільки за 2002-2011 роки чисельність людей з повною вищою освітою збільшилася майже на 2 млн. чоловік. Але кількість випускників також зростає, і питання про успішне працевлаштування після закінчення ВНЗ стає все більш актуальним. За М.І. Шиловой, конкурентоспроможний спеціаліст – це фахівець, здатний досягати поставлених цілей в різних, швидко мінливих ситуаціях за рахунок володіння методами рішення великого класу професійних завдань та наявності певних особистісних якостей [10]. Адаптаційні можливості випускників грають важливу роль на ринку праці, але роботодавці приділяють увагу, насамперед, якості підготовки спеціаліста. Поширюються ситуації, коли там, де раніше вища освіта не була необхідною, тепер потребують не тільки диплом ВНЗ, але й додаткову освіту, спрямовану на поглиблення або спеціалізацію знань і умінь [2]. Тоді виникає питання, чому у ситуації повсюдного отримання вищої освіти у багатьох випадках роботодавець не отримує того працівника, який йому потрібен, і змушений інвестувати кошти в перенавчання кадрів [2].

Іншою тенденцією, за словами М.М. Хоменко, що з'явилася ще в кінці двадцятого століття, є найтісніша взаємодія і переплетення різних галузей діяльності людини: комп'ютерні та біотехнології, використання в художній творчості новинок науки і техніки і т.д. Це породжує вимоги до фахівця ХХІ століття – здатність швидко освоювати і ефективно використовувати знання, які

стосуються найрізноманітніших областей діяльності людини [9]. Демонстрацією неспроможності широкого використання знань є ситуації, коли люди, що навчаються, досить добре вирішують завдання, коли знають, на яку тему вони дані. Якщо ж завдання поставлені не дуже чітко (а в реальному житті ми маємо справу тільки з такими завданнями) або для його вирішення потрібно залучення знань з іншої теми цього ж предмета, то рішення задачі викликає неймовірні складнощі. Ще більш великі труднощі виникають, якщо для вирішення проблеми треба залучити знання з іншої області знань [9].

За нашим припущенням, така ситуація може бути пов'язана не з відсутністю якісної освіти взагалі, а з неспроможністю випускників ВНЗ ефективно використовувати отримані знання на практиці. Процес переносу знань відповідає за ефективне використання вже набутих знань, швидку адаптацію на робочому місці та успішне професійне становлення молодого фахівця.

Метою нашого дослідження є вивчення здібностей до переносу знань та їхнього взаємозв'язку із особистісними та когнітивними особливостями студентів. Процес переносу знань пов'язаний із засвоєнням, переробкою, реорганізацією інформації. Кожній людині належать індивідуально-своєрідні способи переробки інформації про своє оточення, які називаються когнітивним стилем. Когнітивний стиль – індивідуальні особливості інтелектуальної діяльності, стійкі пізнавальні уподобання [8]. Існують класифікації декількох десятків когнітивних стилів, але ми приділили увагу одному з базових, універсальних – стилю полезалежності/полenezалежності (ПЗ/ПНЗ). Робота над вивченням особливостей та характеристик цього стилю була розпочата Г. Уіткіним у середині ХХ ст. та пройшла декілька важливих етапів. На даний момент, у вузькому значенні слова, ПЗ/ПНЗ – це здатність виокремлювати просту деталь у складній фігурі, тоді як в широкому значенні слова – це показник рівня психологічної диференціації (і відповідно характеру пізнавальної спрямованості суб'єкта) [8]. Процес переносу знань також пов'язаний із процесами диференціації – відокремлення від ситуації отримання знань, стандартних прикладів і випадків, та застосування знань у нових для себе практичних ситуаціях.

Здібність до переносу знань та вміння у нову ситуацію також є суттєвою рисою продуктивного мислення – бачення нової проблеми у знайомій та нестандартній ситуаціях, тобто вміння відокремлювати специфічний аспект проблеми від неспецифічного, того, що переноситься у інші сфери [5]. За О.К. Беловою, для розвитку творчих здібностей використовується такий метод, як усунення регламентованих зразків, тобто формування завдань на перенос знань у нову ситуацію, на розробку нових алгоритмів діяльності, перехід до завдань дивергентного типу [3]. Тобто здібності до переносу та творчі складові особистості є тісно пов'язаними, та, на нашу думку, здатність діяти нестандартно, застосовувати оригінальні методи, приймати нетипові рішення, тобто креативність у поведінці, має вивчатися у зв'язку із здібностями до переносу.

Для ефективного використання знань необхідна також така складова, як прогнозування. Саме завдяки здібностям до прогнозування (антиципації) ми можемо «підібрати» потрібне рішення проблеми, врахувати можливі наслідки та ефективність своїх дій у вирішенні професійних задач. Тому ми припустили, що для успішного переносу знань також необхідна антиципаційна компетентність, тобто здатність з високою ймовірністю передбачати хід подій, прогнозувати

розвиток ситуацій і власні реакції на них, і реагувати (діяти) з тимчасово-просторовим попередженням [7].

Вищезгадані психологічні якості (когнітивний стиль, антиципація, інтелект, креативність) є по суті пограничними когнітивно-особистісними властивостями які, за нашою гіпотезою, мають бути сполученими зі здатністю до переносу знань.

У відповідності до мети дослідження нами були сформульовані наступні **завдання**:

- 1) дослідити здібності студентів до переносу різних видів знань;
- 2) з'ясувати виразність інтелектуальних здібностей, полнезалежності, антиципації та креативності досліджуваних.
- 3) вивчити взаємозв'язок здібностей до переносу знань з рівнем невербальних інтелектуальних здібностей, особливостями когнітивного стилю полнезалежності/полнезалежності, антиципації та креативності поведінки досліджуваних.

Вибірка. У дослідженні брали участь 106 студентів I-III курсів денної форми навчання механіко-математичного, економічного факультетів та факультету психології ХНУ імені В.Н. Каразіна, юнаки (27) та дівчата (79), віком від 17 до 23 років (медіана віку 18 р.). Усі учасники добровільно та з цікавістю брали участь у дослідженні.

Методи дослідження. 1. Для оцінки здібностей до переносу знань нами було розроблено дев'ять авторських завдань, об'єднаних у три блоки (по 3 завдання у кожному блоці):

I блок – діагностика переносу теоретичних знань у практичну сферу (дедукція, від загального до конкретного). У кожному завданні пропонувався теоретичний закон з поясненням та ілюстрацією (закон оптимуму мотивації Дж. Фрімена, закон лімітуючого фактору Ю. Лібіха, закон сполучених судів). Досліджуваним було необхідно запропонувати застосування кожного закону у різних практичних ситуаціях.

II блок – діагностика переносу практичних знань у теоретичну сферу (індукція, від окремого до загального). У трьох завданнях пропонувалися ілюстровані практичні ситуації: прогнозування поведінки персонажів – елементи тесту соціального інтелекту Дж. Гілфорда; схеми висадки городніх рослин із показниками відстані, глибини та рядності посадки; ситуації побутового використання явища резонансу (розгойдування підвісного мосту, гойдалки, налаштування гітарних струн, розгойдування дзвону). Досліджуваним необхідно було проаналізувати надані ілюстрації та запропонувати загальний принцип для них (відповідно: якості, необхідні для прогнозування поведінки; оптимальні схеми висадки рослин; явище, що узагальнює зображення).

III блок – діагностика переносу знань з однієї наукової сфери до іншої. Кожне завдання блоку було пов'язане з переносом універсального принципу чи закону з однієї наукової сфери до використання в іншій: технічний принцип найменшого опору – у психологію та біологію, математичний закон нормального розподілення Ф. Гауса – у біологію та філологію, біологічний принцип паразитизму – у соціологію та економіку (кожен закон чи принцип був розгорнуто пояснений та проілюстрований).

За кожне з дев'яти завдань передбачалась одна оцінка. Оцінювання відповідей здійснювалось за бальною шкалою від 0 до 3:

0 балів – немає відповіді на жодне запитання, або відповіді не стосуються теми питання; 1 бал – присутня відповідь на одне питання (I та III блоки), або відповідь частково відповідає завданню (II блок); 2 бали – є повні відповіді на 2 запитання (I та III блоки), або майже повна відповідь на питання другого блоку; 3 бали – маються повні та розгорнуті відповіді на всі запитання.

Після оцінювання підраховувались бали за кожним блоком, також підраховувався загальним бал за всіма завданнями – загальна оцінка здібностей до переносу.

Для кожного блоку балів нами були підраховані низький, середній та високий рівні виразності здібностей до переносу.

2. Діагностика інтелектуальних здібностей досліджуваних здійснювалась за допомогою Доміно-тесту – тесту інтелекту, створеного А. Енстеем у 1943 р. і призначеного для вимірювання невербальних інтелектуальних здібностей осіб старше 12 років. Тест насичений генеральним фактором інтелекту та вважається найбільш «чистим» в оцінюванні даного фактора, тобто тест направлений на дослідження загального (вродженого) або «вільного від культури» інтелекту [4].

3. Для діагностики наявності стилю полезалежності/ полenezалежності у досліджуваних, використовувалась методика включених фігур Готтшальдта [1].

4. Оцінка креативності у поведінці здійснювалась за допомогою української адаптації тесту креативності Вільямса (одного з батареї), виконаної О.Л. Луценко [6] для осіб, старших 17 років. У тесті діагностується загальна креативність у поведінці, а також чотири риси креативної особистості – ризикованість, допитливість, складність та уява. Ризикованість розуміється як здібність ризикувати в своїх думках, оцінках, ідеях, сміливість їх висловлювати всупереч загальноприйнятій точці зору; допитливість характеризується інтересом до різних явищ природного та соціального життя, небайдужістю; складність – прагнення до більш складного, довершеного у діяльності, незадоволеність простими, примітивними рішеннями; уява демонструється здатністю складати нові образи, бачити та створювати те, чого не було раніше [6].

5. Тест антиципаційної спроможності (прогностичної компетентності) – ТАС – був розроблений В.Д. Менделевичем у 2003 році [7]. ТАС складається з чотирьох шкал – загальна антиципаційна спроможність (АС), особистісно-комунікативна, просторова та часова.

Для отримання інформації щодо зв'язку досліджених змінних застосовувався кореляційний аналіз Спірмена (аналіз здійснювався за допомогою комп'ютерної програми STATISTICA, v.7).

Результати дослідження. Середні здібності до переносу теоретичних знань у практичну сферу (I блок) демонструють 72% досліджуваних, високий рівень демонструють 13,6% студентів. Здібності до переносу практичних знань у теоретичну сферу (II блок) у 65,3% досліджуваних знаходяться на середньому рівні, а високий рівень спостерігається у 16,1%. Стосовно переносу знань з однієї наукової сфери до іншої (III блок), трохи більше половини досліджуваних мають середній рівень здібностей (52,5%), та більше чверті студентів мають високі показники за цим блоком (27,1%). Низький рівень за здібностями до переносу у трьох блоках спостерігається у 14,4%, 18,6% та 20,4% випадків відповідно.

Таким чином, можна казати про те, що перенос теоретичних знань на практику є найлегшим з видів переносу у завданнях для більшості студентів (72%

на середньому рівні, I блок). Проте найбільша кількість досліджуваних на високому рівні справляється із завданнями на міждисциплінарний перенос знань (27,1% за III блоком). Найнижчі показники зустрічаються також у III блоці завдань – майже п'ята частина досліджуваних мають низький рівень за переносом знань з однієї сфери до іншої. Аналізуючи середні бали за кожним блоком (I – 4,2; II – 3,3 та III – 5,1 бали), можна казати про те, що найкраще досліджувані справляються із завданнями III блоку, найгірше – із завданнями II блоку.

За загальним показником здібності до переносу, 64,4% досліджуваних мають середній рівень цих здібностей, низький спостерігається у 19,5%, а високий рівень мають 16,1% студентів.

Аналіз виконання Доміно-тесту дозволив виявити, що 62,8% досліджуваних мають середні показники за тестом, 19,8% демонструють високий рівень невербальних інтелектуальних здібностей, низький рівень мають 17,4% досліджуваних.

Згідно тесту включених фігур Готтшальдта, полезалежність демонструють 54,4% досліджуваних, тобто трохи більше половини досліджуваних покладаються на зовнішнє видиме поле, насилу долають його вплив, їм потрібно багато часу, щоб «побачити» потрібну деталь у складному зображенні. Виявляють здатність розділяти поле на елементи, організувати і структурувати ситуацію, демонструють артикульований підхід до поля [8] 45,6% студентів.

За тестом креативності у поведінці були отримані наступні результати. Особистісна ризикованість як риса креативності знаходиться у більшості досліджуваних на середньому рівні – 81,2%, на високому рівні проявляють здібності ризикувати в своїх думках, оцінках, ідеях, мають сміливість їх висловлювати всупереч загальноприйнятій точці зору [6] лише 3,5% студентів (високий та дуже високий рівні), на низькому та дуже низькому рівнях цей показник знаходиться у 15,3% досліджуваних. Такий показник креативної особистості як допитливість знаходиться у більшості студентів на середньому рівні – 78,8%, відсоток людей з високим та дуже високим рівнями за цим показником трохи вищий, ніж за попереднім – 4,7%, а відсутність інтересу до різних явищ природного та соціального життя, байдужість, небажання розмірковувати над прихованим смислом явищ [6] демонструють 16,5% досліджуваних. Уява як одна з необхідних ознак креативності, здатність складати нові образи, бачити та створювати те, чого не було раніше, на високому рівні знаходиться у 7% студентів, на низькому – 18,8%, на середньому – у 74,2%. Така риса креативності, як складність, тобто прагнення до більш складного, доведеного у діяльності, незадоволеність простими, примітивними рішеннями, характерна для 9,4% досліджуваних (високий та дуже високий рівні), присутні деякі риси та прояви складності у 78,8% (середній рівень), не характерною ця риса є для 11,8% вибірки. За загальним показником креативності у поведінці 5,9% мають високі та дуже високі показники, 17,6% - низькі та дуже низькі, у більшості досліджуваних креативність поведінки знаходиться на середньому рівні (76,5%).

За отриманими результатами за тестом антиципаційної спроможності, загальну прогностичну компетентність демонструють 73,5% досліджуваних, антиципаційно неспроможними є 26,5%. Комунікативний рівень антиципації, тобто здатність прогнозувати життєві події і ситуації, демонструють 80,6% досліджуваних (особистісно-комунікативна антиципація), відсутність даного виду

антиципації спостерігається у 19,4% випадків. Просторовою складовою антиципації володіє менша кількість досліджуваних – 42,9% демонструють наявність здатності передбачати рух предметів в просторі, упереджувати їх, координувати власні рухи, виявляючи моторну спритність, 57,1% студентів мають низькі показники за цією шкалою. Треба відмітити, що часова складова АС відмічається лише у 22,5% досліджуваних, 77,5% не здатні прогнозувати перебіг часу і точно розподіляти свій час.

Кореляційний аналіз показників переносу та інших здібностей довів існування зв'язку показників виразності когнітивного стилю ПЗ/ПНЗ та показників за переносом знань (кореляційні зв'язки із значущістю $p < 0,05$): за загальним балом здібностей до переносу, сумарними балами по блокам, а також майже зі всіма завданнями на перенос (від $r = 0,21$ до $r = 0,48$). Виключення мало лише одне завдання із другого блоку (перенос практичних знань у теоретичні, завдання про явище резонансу). Виявлений зв'язок може бути пов'язаний із тим, що когнітивний стиль ПЗ/ПНЗ інтерпретується як «здатність долати складно організований контекст» [8], та рішення завдань на перенос знань також напряму пов'язане із «відокремленням» від контексту та звичних, конкретних прикладів.

Також був виявлений кореляційний зв'язок між показниками інтелекту за тестом «Доміно» та показниками загального переносу, переносу теоретичних та практичних знань ($r = 0,32$, $r = 0,46$, $r = 0,32$ відповідно, $p < 0,05$). Тобто наявність здібностей до переносу знань супроводжується розвинутими інтелектуальними здібностями. Треба відзначити відсутність значущого зв'язку із показниками міждисциплінарного переносу. Це може пояснюватися тим, що міждисциплінарний перенос пов'язаний не з культурно-вільним інтелектом, а з кристалізованим інтелектом (тим, що залежить від культури та накопичених знань). Адже щоб зіставляти закономірності у різних сферах потрібно мати знання з різних сфер. Також він може бути асоційованим з іншими здібностями, що буде розглядатися нижче.

Що стосується кореляційних зв'язків здібностей до переносу знань та антиципаційної спроможності, то були виявлені зв'язки з окремими завданнями на перенос. Загальна АС пов'язана із завданням на міждисциплінарний перенос (завдання про принцип паразитизму, $r = 0,22$, $p < 0,05$). Також був виявлений значущий зв'язок особистісно-комунікативної складової АС та завдання першого блоку на перенос теоретичних знань (завдання про екологічний закон Лібіха; $r = 0,21$, $p < 0,05$).

Значущих кореляційних зв'язків здібностей до переносу знань та показників креативності поведінки майже не знайдено – простежується зв'язок одного завдання на міждисциплінарний перенос (завдання про принцип паразитизму) із показником допитливості як складової креативної особистості ($r = 0,27$, $p < 0,05$). Цей зв'язок може бути пов'язаний із тим, що саме у цьому завданні досліджувані мали змогу проявити свою допитливість у повному обсязі (шукати вихід у незвичних ситуаціях, випробовувати ідеї на практиці, проявляти інтерес до різних явищ природного та соціального життя [4]), адже завдання було пов'язане з доволі простим, але дуже поширеним явищем паразитизму, яке є нескладним для розуміння та може бути застосовано до майже будь-яких соціальних, побутових, економічних явищ. Інші завдання, можливо, були більш складними або більш спеціалізованими.

Висновки. Загальні здібності до переносу знань у більшості досліджуваних знаходяться на середньому рівні. Найбільша кількість високих оцінок спостерігається у сфері міждисциплінарного переносу, так само, як і найбільша кількість низьких оцінок. В цілому, найкраще досліджувані справляються із завданнями міждисциплінарного переносу, найгірше – із переносом практичних знань у теоретичну сферу.

Студентська молодь здебільшого характеризується середніми невербальними інтелектуальними здібностями, наявністю полезалежного когнітивного стилю, тобто покладається, в основному, на зовнішнє видиме поле, не структурує ситуацію. Студенти демонструють середню креативність у поведінці, наявність загальної та особистісно-комунікативної антиципаційної спроможності, та, у більшості, відсутність часової та просторової прогностичної компетентності.

Когнітивний стиль полезалежність/полenezалежність тісно пов'язаний зі всіма видами переносу знань, що може свідчити про спільну або аналогічну природу процесу переносу та когнітивного стилю. Рівень інтелекту за Доміно-тестом має значущий зв'язок із загальними здібностями до переносу, а також зі здібностями до переносу теоретичних знань до практичної сфери та практичних знань до теорії, що певним чином підтверджує теорію генерального фактору інтелекту як чинника, який обумовлює кореляції між різними інтелектуальними здібностями. Здібності до міждисциплінарного переносу пов'язані із загальною антиципаційною спроможністю та допитливістю, та непов'язані з загальним чинником інтелекту. Тобто для міждисциплінарного мислення (яке зараз дуже схвалюється у науці та практиці) потрібні здібності для прогнозування можливості існування спільних закономірностей у різних сферах світу та креативність, як здатність шукати не поодинокі правильну відповідь, а багато різних контекстно-пов'язаних варіантів рішення.

Список використаних джерел

1. Witkin H.A. Individual differences in ease of perception of embedded figures / H.A. Witkin, J. Pers. – 1950. – Vol. 19, N 1. – P. 1–15.
2. Аврамова Е.М. Работодатели и выпускники вузов на рынке труда: взаимные ожидания / Аврамова Е.М., Верпаховская Ю.Б. // Социологические исследования, 2006, – №4, – с.37-46
3. Бурлачук Л.Ф. Словарь - справочник по психологической диагностике 3-е изд. – СПб.: Питер, 2008. – 688 с: ил
4. Луценко О.Л. Тести з вибору професії / О.Л. Луценко. – К.: Видавництво «Майстер-клас», 2011. – 144 с.
5. Менделевич В.Д. Антиципационные механизмы неврогенезиса/ Менделевич В.Д. // Психологический журнал, 1996, – В. 17, Н. 4. – с. 107–115.
6. Холодная М. А. Когнитивные стили. О природе индивидуального ума. 2-е изд. / Холодная М.А. — СПб.: Питер, 2004. — 384 с: ил.
7. Шилова М. И. Формирование конкурентоспособности выпускника вуза / Шилова М. И., Белых И. Л. // Вестник ТГПУ, 2010, – №4 (94), – с. 39-45
8. Глебова М. В. Критерии развития продуктивного мышления школьников в процессе обучения / Глебова М. В. // Педагогическая наука: прошлое, настоящее, будущее: материалы международной заочной научно-практической конференции. – 2011. – Т. 1. – №. 30. – С. 10-17.
9. Белова Е. К. Системный подход к формированию способностей учащихся к техническому творчеству / Белова Е. К. // зб. наук. праць – Х.: Українська інженерно-педагогічна академія, 2006. – №. 13. – С. 245.

10. Хоменко Н. Н. Теория решения изобретательских задач (ТРИЗ) и проблемы образования. Образование XXI века. Проблемы повышения квалификации работников образования / Хоменко Н. Н. // Тезисы докладов международной конференции, Минск, 1993. – С. 14-16.

Отримано 12.11.2013 р.

УДК 316.614

Остапенко І.В.[°]

Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, молодший науковий співробітник

КОНЦЕПУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ВЛАДНО-ПІДВЛАДНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В ПОЛІТИЧНІЙ КАРТИНІ СВІТУ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Стаття присвячена теоретико-методологічному обґрунтуванню емпіричного дослідження владно-підвладної взаємодії в політичній картині світу студентської молоді. Запропоновано основні методи дослідження, визначено специфіку та послідовність їх застосування.

Ключові слова: політична картина світу, владно-підвладна взаємодія, базові конструкти, психосемантична структура

Статья посвящена теоретико-методологическому обоснованию эмпирического исследования властно-подвластного взаимодействия в политической картине мира студенческой молодежи. Предложены основные методы исследования, определена специфика и последовательность их применения.

Ключевые слова: политическая картина мира, властно-подвластное взаимодействие, базовые конструкты, психосемантическая структура

Article is devoted to theoretical and methodological explanation of empirical research of dominant-subordinate interaction in a political picture of the world of student's youth. There are suggested the main research methods, are defined specifics and sequence of their application.

Key words: political picture of the world, dominant-subordinate interaction, basic constructs, psychosemantic structure

Постановка проблеми. Питання виховання демократичних цінностей набувають особливого значення в умовах суспільних трансформацій, які відбуваються в Україні. Для цього необхідно мати більш чітке уявлення про специфіку процесу політичної соціалізації молоді. Реалізація цього завдання передбачає всебічне вивчення ролі та місця владно-підвладної взаємодії в політичній картині світу молоді. Певний дефіцит наукових праць подібної спрямованості в сучасній психології зумовлює **актуальність** нашого дослідження.

Мета статті полягає у теоретико-методологічному обґрунтуванні емпіричного дослідження владно-підвладної взаємодії в політичній картині світу студентської молоді.

Розробка концептуальних основ дослідження владно-підвладної взаємодії в політичній картині світу викликає необхідність аналізу та уточнення ключових понять. Серед них, в першу чергу, слід виокремити наступні: «образ світу», «картина світу», «політична картина світу».